

LASTENSUOJELUPERHEIDEN KOKEMUKSIA
YKSIÖ- JA RYHMÄMUOTOISEN TUEN
YHDISTÄMISESTÄ

Hanna Määttä

Opinnäytetyö, syksy 2009

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen

Oulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Hanna Määttä. Lastensuojeluperheiden kokemuksia yksilö- ja ryhmämuotoisen tuen yhdistämisestä. Oulu, syksy 2009, 45 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Pohjoinen, Oulu. Sosiaalian koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tavoitteena oli kuvata HOPE-projektissa mukana olevien vanhempien kokemuksia yksilö- ja ryhmämuotoisen tuen yhdistämisestä. HOPE-projekti on Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön hallinnoima projekti, jonka asiakkaana ovat lapsen huostaanoton kokeneet tai huostaanoton uhan alla olevat perheet. Projektin toimintaan kuuluu yksilömuotoinen tuki, joka sisältää keskustelua ja palveluohjausta sekä vertaisryhmätoimintaa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto kerättiin kyselylomakkeella. Kyselyyn vastasi seitsemän projektin asiakasta vuoden 2009 maaliskuun ja toukokuun välisenä aikana. Aineiston tutkimusmenetelmänä käytettiin sisällönanalyysiä.

Tulokset osoittivat, että kaikki kyselyyn vastanneet vanhemmat kokivat sekä henkilökohtaiset tapaamiset että ryhmätapaamiset myönteisinä. Tapaamismuodot tukivat toinen toistaan. Yksilökäynneillä vanhemmat olivat kartoittaneet omaa ja lapsen elämäntilannetta, sekä saaneet henkistä ja tiedollista tukea. Ryhmäkäynneillä vanhemmat olivat jakaneet huostaanottoon liittyviä kokemuksia, käsitelleet huostaanottoa kriisinä ja miettineet suhtautumistapoja uuteen elämäntilanteeseen.

Opinnäytetyön johtopäätöksinä on, että tukimuotojen yhdistäminen mahdollisti sekä henkilökohtaisella tasolla että yleisellä tasolla käydyt keskustelut, ja vanhemmat kokivat voimaantuneensa henkilökohtaisista tapaamisista siten, että rohkaistuivat osallistumaan vertaisryhmätapaamisiin. Vanhemmat kokivat, että HOPE-projekti vaikutti myönteisellä tavalla heidän elämäänsä.

Asiasanat: huostaanotto, palveluohjaus, vertaistuki, laadullinen tutkimus, sisällönanalyysi

ABSTRACT

Hanna Määttä. Child welfare families' experiences of aid where personal aid and peer support are associated. Oulu, autumn 2009, 45 pages, 2 appendices. Language: Finnish. Diakonia University of Applied Sciences North, Oulu. Degree Programme in Social Services.

The purpose of this study was to describe how parents whose children have been taken into custody have experienced aid where personal aid and peer support are associated. The HOPE-project is a project administered by Oulun Diakonissalaitos whose clients have experienced child custody or they have a threat of child custody. The function of the project is personal aid including discussion and case management and peer support.

The study is a qualitative research. The information was collected by a questionnaire. Seven parents answered in questions between March and May of 2009. The material was analyzed by using content analysis.

The results pointed out that all parents who answered the questions experienced both personal and group meetings as positive. The two types of meetings aided each other. In personal meetings parents had survived the life situation of their own and that of their children, and had got mental and psychical aid. In group they had shared experiences concerning custody, had dealt with custody as a crisis and considered attitudes towards the new life situation.

The conclusion of the study is that associating the aid aspects allowed personal and general discussions. Parents experienced that they got power from personal meetings so much that they dared to take part in peer support meetings. Parents experienced that HOPE-project affected in a their life positive way.

Key words: child welfare, custody, case management, peer support, qualitative research, contents analysis

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 HUOSTAANOTTO LASTENSUOJELULLISENA TOIMENPITEENÄ.....	7
2.1 Lastensuojelu.....	7
2.2 Huostaanotto lastensuojelulaissa.....	8
2.3 Huostaanoton jälkeinen tuki.....	10
3 YKSILÖ- JA RYHMÄMUOTOINEN TUKI.....	12
3.1 Palveluohjaus yksilömuotoisena tukena.....	12
3.2 Ryhmä tukena.....	13
4 HOPE-PROJEKTI JA SEN ANTAMA TUKI.....	17
4.1 Yksilömuotoinen tuki.....	18
4.2 Vertaisryhmämuotoinen tuki.....	18
4.3 HOPE-projektiin tehdyt opinnäytetyöt.....	19
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT.....	21
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	22
6.1 Aineiston keruu.....	22
6.2 Aineiston analysointi.....	23
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET.....	24
7.1 Vanhempien kokemukset yksilömuotoisesta tuesta.....	24
7.2 Vanhempien kokemukset ryhmämuotoisesta tuesta.....	26
7.3 Vanhempien kokemukset tukimuotojen yhdistämisestä.....	27
7.4 Vanhempien kokemukset projektin merkityksestä elämäntilanteeseen.....	29
8 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	31
9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS.....	32
10 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS.....	34
11 POHDINTA.....	35
LÄHTEET.....	38
LIITE 1: Saate kyselylomakkeeseen.....	42
LIITE 2: Opinnäytetyön kyselylomake.....	43

1 JOHDANTO

Lastensuojelun tarpeessa olevien lasten määrä on kasvanut 2000-luvulla. Lasten määrien muutokset lastensuojelutilastoissa ovat olleet yhteydessä yhteiskunnalliseen tilanteeseen. 1990-luvun alkuun asti luvut pienenevät, mutta siitä eteenpäin kasvu on ollut tasaista. Lastensuojelua on perinteisesti pidetty heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin kohdistuvana. Huono-osaisuutta on kuvattu usein perheen suuren lapsiluvun, vuokra-asumisen ja työväestöön kuulumisen avulla. 1990-luvulta lähtien kansalaisten eriarvoisuus on lisääntynyt, mikä tarkoittaa sitä, että suurimmalla osalla ihmisiä menee hyvin, mutta vastaavasti osalla ihmisiä menee todella huonosti. Ihmisten hätä ja yhteiskunnallinen eriarvoisuus näkyvät lastensuojelussa lasten hoidon laiminlyönteinä, jaksamattomuutena ja toivottomuutena. (Stakes 2009; Taskinen & Törrönen 2004, 18.)

Tutkimusten mukaan perheessä tapahtuneen huostaanoton jälkeen luottamus lastensuojeluviranomaisiin usein katoaa, ja siinä vaiheessa heidän on vaikea ottaa vastaan viranomaisten tarjoamaa tukea. Vanhemmat kokevat olevansa yksin asiansa kanssa. Huostaanoton kokeminen on kuitenkin koko perhettä koskeva muutos, minkä takia siitä on vaikea selvitä ilman ulkopuolista tukea. Tällaisten perheiden tukemiseksi on luotu HOPE-projekti, joka tarjoaa viranomaisista vapaata tukea ja palveluverkostoa täydentävää toimintaa. (Hiltunen 2005; Nummela 2007.)

HOPE-projekti on Oulun diakonissalaitoksen säätiön kuntoutuksen ja Diakonian erityispalveluiden hallinnoima projekti. Raha-automaattiyhdistys rahoittaa projektin toimintaa, ja sen tarkoituksena on luoda uusi malli lastensuojeluperheiden tukemiseen. Projekti tarjoaa sekä ryhmämuotoista että yksilömuotoista tukea. Näiden kahden tukimuodon yhdistäminen huostaanoton kokeneiden vanhempien auttamisessa on harvinaista yhtä suunnitelmallisesti toteutettuna kuin HOPE-projektissa. Oman opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten vanhemmat ovat kokeneet yksilö- ja ryhmämuotoisen tuen yhdistämisen. Samalla tutkitaan, miten HOPE-projekti on vaikuttanut vanhempien elämään.

HOPE-projektissa on aikaisemmin tehty kaksi opinnäytetyötä, joissa on tutkittu kokemuksia projektin toiminnasta ja Toivo-ryhmästä. Ehdotus tämän opinnäytetyön aiheesta tuli projektin työntekijöiltä, koska haluttiin saada syventävää tietoa kahden tukimuodon yhdistämisestä. HOPE-projekti voi hyödyntää opinnäytetyön tutkimustuloksia vaihtamalla kokemuksia erilaisista toimintamalleista muualla Suomessa olevien vastaavanlaisten hankkeiden kanssa. Oulun kaupungin lastensuojelu, lastensuojelun kehittämissyksikkö ja Oulun evankelisluterilaiset seurakunnat voivat myös käyttää hyödykseen esille tulleita kokemuksia.

Itse kiinnostuin tekemään opinnäytetyötä HOPE-projektiin, koska rahoitettujen projektien toimintapa oli minulle uutta. Tulevana sosionomina tunnen mielenkiintoa lastensuojeluperheiden selviytymistä tukevia tekijöitä kohtaan. Toivoakseni voin käyttää HOPE-projektista saamaani tietoa hyväksi.

2 HUOSTAANOTTO LASTENSUOJELULLISENA TOIMENPITEENÄ

Huostaanotto on viimesijaisin lastensuojelun tukitoimi, ja se määritellään tarkoin laissa. Sitä ennen on useimmiten toteutettu jo lakisääteisiä avohuollon tukitoimia.

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu suppeassa merkityksessä tarkoittaa perhe- ja yksilökeskeistä sosiaalityötä. Sen tarkoituksena on tukea sellaisia lapsia ja heidän perheitä, jotka ovat joutuneet vaikeaan elämäntilanteeseen. Näin ymmärrettynä lastensuojelu koskettaa myös lapsen huoltoon ja tapaamisoikeuteen, adoptioon, isyyteen ja elatukseen liittyviä kysymyksiä. Jos lastensuojelu ymmärretään laajempänä kokonaisuutena, siihen kuuluu lasten ja perheiden taloudellinen tukeminen ja asumisen tukeminen. Lasten kehitykselle ja kasvulle ovat tärkeitä julkiset palvelut sekä elinolojen kehittäminen ja turvaaminen lasten tarpeita vastaavaksi. (Mikkola 2004, 61.)

Lastensuojelulle on kehittynyt Suomessa lainsäädännöllinen perusta, jonka pohjana ovat Suomen perustuslaki ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Yleissopimuksen mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka käsittelevät lasten asioita, on pidettävä tärkeimpänä asiana lapsen edun tavoittelua. (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991 § 2.)

Nykyinen lastensuojelulaki astui voimaan vuonna 2008, ja sen tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Tavoitteiden toteuttamiseen tarvitaan kaikissa julkisen vallan toimissa lapsen edun huomioonottamista. Lastensuojelulaissa määritellään lapsen etu, joka tulee olla YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan ensisijaisin tavoite aina käsiteltäessä lapsen asioita. Lain mukaan lapsen etu riippuu lapsen iästä, kehitystasosta sekä siitä elämäntilanteesta, joka lapsella sillä hetkellä on. Olennaisin asia lapsen edun tavoittelussa on lapsen kuunteleminen. Lastensuojelulaissa

lapsena pidetään alle 18-vuotiasta ja nuorena alle 18-20-vuotiasta. (Lastensuojelulaki § 1, § 6; Rätty 2007, 17, 24.)

2.2 Huostaanotto lastensuojelulaissa

Lapsella on oikeus huoltoon, josta vastuussa ovat lapsen huoltajat. Lapsen huoltoon kuuluu hyvä hoito ja kasvatusta sekä lapsen ikään ja kehitystasoon nähden tarpeellinen valvonta ja huolenpito. Lapsen huoltajilla, tavallisesti lapsen vanhemmilla, on velvollisuus huolehtia siitä, että lapsen oikeudet huoltoon toteutuvat. Yleensä vanhemmat pyrkivätkin toimimaan mahdollisimman hyvällä tavalla lastaan ajatellen. Huoltajuus on oikeudellinen käsite, joka eroaa vanhemmuudesta siinä, että se voidaan lain perusteella kumota. Sen sijaan vanhemmuuden tuomaa äitiyttä tai isyyttä ei voida poistaa oikeudellisesti. (Kangas 2004, 106.)

Kun lapsen sosiaalityöntekijälle tulee tieto, että lapsen huolenpidossa saattaisi olla puutteita, tulee viipymättä selvittää, tarvitaanko perheessä lastensuojelun toimia. Tieto sosiaalihuollolle voi tulla vanhempien oman yhteydenpidon kautta, lastensuojeluilmoituksen tai jonkun muun etuuden tai palvelun yhteydessä. Jos tilanteessa päädytään lastensuojelun tarpeeseen, ensimmäisinä toimenpiteinä ovat tavallisesti avohuollon tukitoimet tai kiireellinen sijoitus. (Taskinen 2007, 33-34.)

Lapsi on otettava sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen huostaan, jos avohuollon tukitoimet eivät ole riittäviä tai sopivia lapsen edun kannalta, ja jos seuraavista asioista toinen täyttyy:

- 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai
- 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihkeitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki 2007/417 40.)

Ennen kuin ryhdytään lapsen huostaanottoon, sosiaaliviranomaisen on tarkoin arvioitava, täytyvätkö huostaanoton perusteet. Lapsen kasvuolosuhteiden selvittämiseen kuuluu perushoidon, ymmärtämisen, tuen ja kasvuympäristön arviointi.

Perushoitoon kuuluu riittävä lepo ja terveellinen ravinto sekä vaatetuksesta, siisteydestä ja erityistarpeista huolehtiminen. Nämä eivät kuitenkaan turvaa lapsen kehitystä, vaan lapsi tarvitsee myös välittämistä ja vastavuoroista suhdetta kasvattajien kanssa. Lapsen kasvuympäristö on puutteellinen, jos kotielämä on epäsäännöllistä tai kasvattajat ja heidän vieraansa tekevät lapsen olon turvattomaksi käyttämällä päihteitä tai väkivaltaa. Myös kasvattajien psyykinen sairaus voi luoda turvattomuutta, jonka seurauksena saatetaan päätyä huostaanottoon. (Taskinen 2007, 50-51.)

Lapsen oma käyttäytyminen voi olla huostaanoton perusteena, jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään. Mikä tahansa yksittäinen tekijä ei ole peruste lapsen huostaanotolle, vaan lapsen käyttäytymisen täytyy konkreettisella tavalla osoittaa vaarantavan lasta. Huostaanottoon vaikuttavia tekijöitä voivat olla päihteiden käyttö, lapsen törkeä rikollinen menettely tai esimerkiksi lapsen seksuaalisen identiteetin loukkaukset. Lapsen itsetuhoisen käyttäytymisen hoidosta ovat vastuussa terveydenhuollon viranomaiset. Koulunkäynnin laiminlyönti voi olla myös yksi tekijä huostaanotossa, mutta ei koskaan ainoa syy. Kyse on aina kokonaisarvion tekemisestä, ja huomioon otetaan esimerkiksi lapsen ikä ja vanhempien suhtautuminen tilanteeseen. (Räty 2007, 231.232.)

Lastensuojelulain mukaan yhtenä huostaanoton edellytyksenä on, että avohuollon tukitoimet eivät lapsen kannalta ole sopivia, mahdollisia tai riittäviä. Huostaanottopäätöstä tehdessä on aina perusteltava, miksi tukitoimia ei ole voitu käyttää. Avohuollon tukitoimet voivat olla käyttökeltottomia tilanteissa, joissa huoltaja on esimerkiksi sairaalassa tai vankilassa, perhe tai lapsi ei suostu yhteistyöhön tai kokeiluista huolimatta lapsen tilanne ei ole parantunut. (Taskinen 2007, 52.)

Huostaanoton järjestämisessä tulee aina etusijalla olla lapsen edun tavoittelu, ja päätöstä tehtäessä on kuvattava, millä tavalla huostaanotto ja sijoitus voi huolehtia paremmin lapsen huollosta ja huolenpidosta. Lapsella ja huoltajilla on oikeus saada oma mielipide kuuluville huostaanottoprosessin aikana, ja heille tulee antaa myös tieto asian käsittelyn eri vaiheista. Huostaanotto on luonteeltaan väliaikainen, ja se tarkoittaa sitä, että viranomaisen on kaikissa vaiheissa työskenneltävä perheen jälleen yhdistämisen toteuttamiseksi. Viimeistään huostaanotto loppuu sitten, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Räty 2007, 235, 266.)

2.3 Huostaanoton jälkeinen tuki

Lastensuojelulaki velvoittaa tarjoamaan lapselle ja vanhemmille tukea lapsen huostaanoton jälkeen. Lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja hänen perheelleen tehdään asiakassuunnitelma, johon kirjataan ne olosuhteet ja asiat, joihin pyritään vaikuttamaan. Lisäksi siihen kirjataan lapsen ja perheen tuen tarve ja muoto, jolla tuki annetaan sekä lisäksi aikataulu, jonka mukaan tuki järjestetään. Huostaan otetun lapsen vanhemmille on laadittava erillinen asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemista varten, jollei sen laatimista pidetä tarpeettomana. (Lastensuojelulaki 2007/417, 30§.)

Asiakassuunnitelma ei ole kuntaa sitova asiakirja, vaan se on sosiaalityön väline. Vanhemmuuden tukemiseksi tehtävä suunnitelma laaditaan hyvin usein sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa, esimerkiksi päihde- ja mielenterveyskuntoutuksen järjestämiseen liittyen. (Räty 2007, 181-187.)

Useat tutkimukset osoittavat, että monet vanhemmat kokevat jäävänsä ilman tukea siinä vaiheessa, kun oma lapsi otetaan huostaan. (Hiltunen 2005; Nummela 2007.) Hiltusen (2005) tutkimuksessa lapsen huostaanoton läpikäyneet äidit kokivat jäävänsä yksin siinä vaiheessa, kun lapsi siirrettiin lastenkotiin. He tunsivat myös yksinäisyyttä lasta koskevista palaverissa ja muissa neuvonpidoissa. Hiltunen (2005) laittoi merkille myös sen, että äidit kertoivat hänelle sellaisista asioista, joista he eivät olleet uskaltaneet puhua viranomaisille seurauksien pelossa. Asiat olivat kuitenkin sellaisia, joista olisi hyvä saada puhua.

Lapsen sijoitus ei ole ratkaisu perheen vaikeaan tilanteeseen, vaan tärkeää on se, miten perhe sen jälkeen voi. Vanhempien jääminen ilman tukea lapsen huostaanoton jälkeen on huonoa vanhempien ja lapsen kannalta. Jotta lapsi voi hyväksyä sijoituksen ja kiintyä sijaisvanhempiinsa, hänen tulee tuntea, että biologisista vanhemmista pidetään huolta, ja että hekin ovat hyväksyneet lapsen sijoituksen. Lupa kiintyä sijaisvanhempiin ei kuitenkaan tarkoita siteiden katkeamista biologisiin vanhempiin, vaan sijaisvanhempien tehtävänä on huolehtia arkielämän sujumisesta, ja omat vanhemmat voivat olla lapselle emotionaalisesti tärkeät aikuiset. Vaikka vanhemmilla ei olisi voimavaroja lapsensa

huolehtimiseen riittävän hyvin, aito rakkaus ja kiintymys omaan lapseen ovat niin vahvoja tunnesiteitä, että ne ovat olemassa huostaanotosta huolimatta. Erittäin tärkeää on, että biologisen vanhemman ja lapsen välistä tunnesidettä tuetaan. (Kujala 2003, 5, 12.)

Aina, kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, tapahtuma on suuri kriisi lapselle ja vanhemmalle. Toipuminen on prosessi, joka vaatii aikaa. Vanhempien tukemisessa huostaanoton jälkeen tärkeintä on auttaa selviytymään huostaanoton aiheuttamasta tunnereaktiosta. Omien tunteiden tunnistaminen, ymmärtäminen ja purkaminen voivat onnistua silloin, kun vanhempi tuntee kriisiteorian vaiheet. Auttajan tehtäviin kuuluu olla käytettävissä, neuvoa ja antaa apua ihan jokapäiväisissäkin asioissa. (Jokinen 2005, 24; Kujala 2003, 30.)

3 YKSILÖ- JA RYHMÄMUOTOINEN TUKI

Opinnäytetyössäni käsitellään yksilömuotoisen tuen ja ryhmämuotoisen tuen yhdistämistä. Yksilömuotoinen tuki sisältää enimmäkseen palveluohjausta, jota on syytä tarkastella käsitteenä. Ryhmän auttamiskeinot ovat hyvin moninaiset, ja niitä on myös tarpeen tarkastella. HOPE-projektissa toimii suljettu keskustelupainotteinen vertaisryhmä, ja tärkeää on tietää, mitä se todellisuudessa tarkoittaa.

3.1 Palveluohjaus yksilömuotoisena tukena

Palveluohjaus käsitteelle on monia merkityksiä, joista osa ovat ristiriitaisiakin keskenään. Erja Pietiläisen ja Heikki Seppälän mukaan palveluohjaus on toimintaa, jossa suunnitelmallisesti tehdään työtä sen eteen, että asiakas saa tarpeitaan vastaavan tuen ja palvelut. Työtavan perustana on asiakkaan huomioiminen kokonaisvaltaisesti, ja tavoitteena on asiakkaan ja hänen perheensä elämänhallinta. (2003, 10.)

Palveluohjaus on prosessi, joka etenee vaiheittain. Se perustuu vuorovaikutukseen, jossa molemmat osapuolet ovat valmiita avoimeen dialogiin. Se edellyttää aitoa kiinnostusta ja hyväksyntää toista kohtaan sekä ennen kaikkea kuuntelua. Silloin on mahdollista löytää myös uusia ja erilaisia näkökulmia asiakkaan tilanteeseen. Tavallisin vuorovaikutuksen muoto on keskustelu. Vuorovaikutuksen avulla asiakasta voidaan auttaa selventämään omaa ajatteluaan, tunteitaan ja elämäntilannettaan. Tärkeää on, että auttaja ja autettava ymmärtävät keskustelun samalla tavalla, ja että yhteisymmärrys saavutetaan myös tunteen tasolla. (Pietiläinen & Seppälä 2003, 34-35, 37; Ahonen 1994, 107.)

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on asiakkaan voimaantumisen kokemus. Sillä tarkoitetaan sisäistä voimantunnetta, joka syntyy ihmisen omien oivallusten ja kokemusten kautta. Vuorovaikutus toisten kanssa vaikuttaa merkittävästi voimaantumiseen, joka näkyy sekä tunteiden että käytännön tasolla. Tunteiden tasolla

voimaantuminen voi näkyä esimerkiksi niin, että asiakas nauttii enemmän elämästä tai hänen ahdistuksensa helpottuu. Lisäksi hän alkaa nähdä itsensä riittävän hyväksi ihmiseksi omana itsenään, minkä seurauksena ihminen ajattelee maailmasta ja muista ihmisistä eritavalla kuin ennen. Käytännön tasolla voimaantuminen voi näkyä niin, että ihminen ottaa enemmän vastuuta ja ajattelee myönteisesti. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 23-25.)

Asiakaslähtöisessä työssä auttajan on ymmärrettävä asiakkaan elämäntilanne, sekä palvelujen tarve ja laatu osatakseen suunnitella ja suunnata apua oikealla tavalla. Asiakaspalvelun huonous tai hyvyys perustuu ihmisten väliseen suhteeseen ja vuorovaikutukseen, joten sitä ei voi mitata minkäänlaisilla mittareilla. Yleensä asiakas on tyytyväinen palveluun, jos hänen kokemuksensa avun saannista ovat sellaisia kuin hän oli odottanutkin. (Ahonen 1994, 15-16.)

Palveluohjauksen järjestämiseen kunnissa vaikuttavat olosuhteet ja tarpeet. Myös asiakkaan tilanteesta riippuu, mihin tapaan päädytään. Kunta voi järjestää palveluohjauksen itse liittämällä sen osaksi työntekijöiden omaa työtä tai perustamalla oma palveluohjaajan toimi. Varsinkin silloin, kun asiakkaan asioiden selvittelyyn tarvitaan tiivistä työskentelyä, kunta voi myös järjestää palveluohjauksen ostopalveluna esimerkiksi kuntayhtymältä, järjestöltä tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. (Pietiläinen & Seppälä 2003, 74.)

3.2 Ryhmä tukena

Ryhmä on joukko ihmisiä, joilla on yhteinen tavoite, ainakin jonkin verran keskinäistä vuorovaikutusta ja käsitys siitä, ketkä ryhmään kuuluvat. Useimmat ihmiset kuuluvat johonkin ryhmään, ja he ovat tietoisia ryhmään kuulumisesta. Jokaisella ryhmällä on tietynlaisia toimintatapoja, jotka liittyvät vuorovaikutukseen ryhmäläisten välillä. (Kopakkala 2005, 36.)

Ihmisten välinen vuorovaikutus on ensimmäinen merkki ryhmän muodostumisesta. Vuorovaikutuksella tarkoitetaan sitä, että ihmiset toimivat toistensa läsnä ollessa,

valmistavat tuotoksia toisilleen ja kommunikoivat keskenään. Vuorovaikutuksen hetkellä yksilöllä on ainakin mahdollisuus vaikuttaa muihin. Vuorovaikutus on aina sidoksissa tilanteeseen, ja se muuttuu jatkuvasti muotoaan. Tilannesidonnaisuus näkyy hyvin ryhmien vuorovaikutuksessa siinä, että jokaisella tapaamiskerralla luodaan aina uusi vuorovaikutustilanne, eikä esimerkiksi edellisen kerran intensiivistä keskustelua voida jatkaa suoraan seuraavalla kerralla. Ryhmän vuorovaikutus koostuu osallistujien vuorovaikutusteista, joita ovat sanallisten ilmauksien lisäksi vaitiolo, eleet, ilmeet, liikkeet teot ja somaattiset reaktiot. (Jauhiainen & Eskola 1994,69-71.)

Jotta ryhmästä voisi kehittyä mahdollisimman toimiva, sen tulee käydä läpi ryhmän kehitysprosessi. Se voidaan jakaa ajallisesti eteneviksi vaiheiksi, joista ensimmäisenä on muotoutumisvaihe. Ryhmän alkuvaiheessa ihmiset jännittävät hiukan toisia ryhmäläisiä, ja he tekevät arvioita ja johtopäätöksiä toisistaan. Vuorovaikutus kohdistuu pitkälti ohjaajaan, ja hänen asemansa on alussa hyvin keskeinen. Ryhmäläiset etsivät omaa rooliaan ryhmässä, ja ovat varsin epävarmoja. Hiljalleen ryhmäläiset alkavat käydä toisille tutuiksi, ja ryhmän sisällä muodostuu pieniä ryhmittymiä niistä ihmisistä, jotka tuntevat liittyvänsä jollakin tapaa yhteen. Ryhmäläisten välillä saattaa syntyä pieniä jännitteitä tässä vaiheessa. Ryhmän ohjaajalla on tässä vaiheessa tärkeä rooli, että hän saa pidettyä ryhmän yhdessä erimielisyyksistä huolimatta. Kun ryhmäläiset edelleen tutustuvat toisiinsa paremmin, pienet ryhmittymät alkavat hälvetä, ja yhteenkuuluvuuden tunne ryhmässä lisääntyy. Lopulta ryhmäläiset tuntevat toisensa niin hyvin, että he uskaltavat tuoda omat mielipiteensä ryhmän käyttöön, ja silloin ryhmä hyötyy parhaalla mahdollisella tavalla ryhmäläisistään. (Kopakkala 2005, 59-85.)

Suomessa on kehitelty sosiaali- ja terveystieteillä ryhmän mahdollisuuksia hoitavana ja tukevana muotona 1950-luvulta lähtien. Ryhmällä on todettu olevan monia hoitavia vaikutuksia ihmiselle. Elämäntilanteissa, joissa ihmiselle ei riitä luonnolliset sosiaaliset suhteet tai suhteiden luominen tuntuu vaikealta, tieto siitä, että kuuluu johonkin ryhmään, on jo itsessään tärkeää. Ryhmän etuna on kokemusten ja tiedon jakaminen. Jotta muut voisivat hyötyä toistensa kokemuksista, ryhmässä tarvitaan avoin ja hyväksyvä ilmapiiri. Parhaimmillaan ryhmässä voi vapautua kertomaan sellaisista henkilökohtaisista asioista, joista ei uskaltaisi puhua muussa tilanteessa. Usein ryhmän jäseniä yhdistävä tekijä on jokin ongelma, johon ryhmäläiset haluavat apua. Tilanteessa, jossa kaikilla mukana olevilla on sama ongelma, yksilö kokee tulevansa paremmin

ymmärretyksi. Arkielämässä toisen ongelmia saatetaan helposti vähätellä. Kun samassa ryhmässä on eri vaiheessa ongelmaa olevia jäseniä, toisten kokemukset asioiden etenemisestä luovat toisille toivoa. Tieto siitä, miten toinen on ratkonut jonkun asian, auttaa löytämään itsellekin sopivan tavan toimia. Toisten ryhmäläisten avuksi oleminen voi lisätä myös ryhmäläisten tunnetta omasta elämänhallinnasta. (Vilen ym. 2008, 67, 276-279.)

Vertaisryhmällä tarkoitetaan sellaista ryhmää, jonka kaikilla jäsenillä on sama ongelma, esimerkiksi fyysinen sairaus, vamma tai alkoholiongelma. Ryhmän tarkoituksena on löytää sellaisia tekijöitä, jotka helpottavat arkielämää. Muutokseen tarvitaan asenteenmuutosta, jonka ryhmäläiset voivat tehdä toisiaan apuna käyttäen, ja jopa harjoitella uutta taitoa yhdessä. Riippuen ongelmasta sen jäsenillä voi olla yksityisiä hoitokontakteja myös ryhmän ulkopuolella. Ryhmän vetäjällä on merkittävä rooli asian huomioimisessa, ja hän voi ohjata jäseniä hakemaan muutakin tukea, jos hän huomaa, että jäsenet odottavat liikaa ryhmältä. (Vilen ym. 2008, 272-273.)

Jäsenten sitoutuminen ryhmään riippuu paljon siitä, onko se avoin vain suljettu ryhmä. Täysin suljetussa ryhmässä jäsenet pysyvät samoina määrätyn ajan, eikä uusia ryhmäläisiä oteta vastaan. Joihinkin ryhmiin voi esimerkiksi kerran vuodessa liittyä uusia jäseniä poislähtevien tilalle, tai jos ryhmä haluaa säilyttää ennalta määrätyn kokonsa, uusia jäseniä voidaan ottaa myös kesken kauden poislähtijöiden tilalle. Tavallisesti suljettuja ryhmiä ovat terapia-, ihmissuhde-, koulutus- ja kuntoutusryhmät. Täysin avoimessa ryhmässä ihmiset voivat vapaasti osallistua ryhmään, joten monet ryhmän jäsenet vaihtuvat ryhmäkertojen välillä. Oikeastaan ryhmä alkaa joka kerta uudestaan. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi työtiimit ja lyhytkestoiset tema- ja johdantoryhmät. (Niemistö 1999, 60-63.)

Vertaisryhmän vetäjä on saattanut kärsiä itsekin samasta asiasta kuin ryhmän jäsenet, mutta se ei ole välttämätöntä. Suomessa toimii paljon sellaisia vertaisryhmiä, joissa vetäjällä on oma kokemus asiasta eikä mitään koulutusta. Tärkeintä on, että hän on perehtynyt kyseiseen asiaan ja tietää taustatekijät. Ryhmän vetäjältä vaaditaan taitoa ottaa vastaan ryhmäläisten vaikeitakin muistoja menneisyydestä, ja ainakin vaativissa asiakastilanteissa tarvitaan terapeutista tietämystä ja psykoterapiakoulutusta. Oleellista

on, että ohjaaja osaa eläytyä jäsenten ongelmaan, mutta toisaalta myös olla objektiivinen ja tasapuolinen. (Vilen ym 2008, 273.)

4 HOPE-PROJEKTI JA SEN ANTAMA TUKEA

HOPE-projekti on Oulun Diakonissalaitoksen säätiön kuntoutuksen ja Diakonian erityispalveluiden hallinnoima projekti, jonka toimintaa rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Projekti on aloittanut toimintansa vuonna 2005. HOPE-projektin kohderyhmä ja tarkoitus tulevat ilmi kirjainyhdistelmän lauseesta ”huostaanottouhanalaisten perheiden tukimallin kehittäminen”. Toisaalta englanninkielellä HOPE tarkoittaa toivoa. Perheiden uskon palauttaminen omiin kykyihin ja toivon luominen paremmasta huomisesta ovat projektin päätehtäviä. (Viljas 2008a, 5.)

HOPE-projektin tavoitteena on tarjota tukea, ohjausta ja neuvontaa sellaisille lastensuojelun asiakasperheille, jotka ottavat heikosti vastaan viranomaisten tuen. Varsinkin silloin, kun perheessä on tapahtunut huostaanotto, vanhemmat kokevat usein lastensuojelun uhkana ja kontrollina. Luottamuksellisen, tiiviin ja tavoitteellisen perhetyön avulla Hope-projekti pyrkii edistämään perheenjäsenien omia voimavaroja. Tavoitteena on tukea vanhemmuutta, ratkaista arkipäivän kasvatusongelmia ja ohjata perhettä tarvittavan tuen piiriin. (Viljas 2008a, 6.)

Perheet ohjautuvat projektiin yleensä lastensuojelun kautta, mutta perhe voi tulla projektin mukaan myös kuntien mielenterveys- tai päihdepalvelujen, seurakuntien diakoniatyön kautta tai ottaa itse yhteyttä. Näissä tapauksissa luodaan heti yhteistyö lastensuojelun viranomaisten kanssa, koska projektin asiakkaat tarvitsevat viranomaisten arvion palvelujen tarpeesta. Projektiin tuleminen on vapaaehtoista, mutta aloitettuaan asiakas on sitoutunut vuoden kestäväälle HOPE-jaksolle. Jokaiselle asiakasperheelle tehdään yksilöllinen asiakassuunnitelma, jota tarkistetaan jakson aikana. (Viljas 2008c, 7.)

4.1 Yksilömuotoinen tuki

HOPE-jakso aloitetaan yksilötyöskentelyllä, jonka edellytyksenä on alkutilanteen kartoitus. Asiakas vastaa kyselyyn, josta saadaan kokonaiskuva hänen sen hetkisestä elämäntilanteestaan. Sen jälkeen laaditaan yhdessä vanhempien kanssa yksilöllinen asiakassuunnitelma, jossa on tavoitteet koko HOPE-jaksolle. Asiakassuunnitelmaa tarkistetaan jakson aikana säännöllisin väliajoin. Myös lähettävän tahon kanssa pidetään palavereita, joissa käydään läpi tavoitteiden saavuttamista. (Viljas 2008c, 7.)

Yksilökäyntejä on aluksi tiiviisti, ja ne harvenevat elämäntilanteen mukaan. Yksilökäynneillä keskustellaan sen hetkisestä elämäntilanteesta ja vanhempien mieltä askarruttavista aiheista. Kaiken perustana on yhdessä asetetut tavoitteet. Vanhempia autetaan hahmottamaan lapsensa tulevaisuutta ja tuetaan heidän omaa elämänhallintaa. Tarpeen mukaan annetaan tukea lasta koskeviin palavereihin valmistautumalla niihin etukäteen ja purkamalla palaverissa esille nousseita tunteita. Huostaanoton jälkeiset lapsen tapaamiset voivat nostattaa vanhemmissa valtavia tunteita pintaan, ja niitä voidaan käsitellä tarvittaessa yksilökäynneillä. Tietoa ja tukea annetaan myös jaetusta vanhemmuudesta, tunteiden käsittelystä ja kriisin eri vaiheista. (Viljas 2008c, 8; Viljas 2008a, 24.)

Yksilömuotoinen tuki toteutetaan HOPE-projektissa aina parityöskentelynä, jonka valttina on joustavuus. Tarpeen mukaan työntekijät voivat joustaa työajoissaan ja tehdä käyntejä asiakkaiden kotona niissä tapauksissa, joissa asiakas ei itse pysty tulemaan tapaamiselle HOPE-projektin tiloihin. Työntekijät voivat myös lähteä asiakkaan tueksi esimerkiksi virastoihin, jos asiakas niin haluaa. (Viljas, suullinen tiedonanto 10.11.2008.)

4.2 Vertaisryhmämuotoinen tuki

Hope-projektissa toimii huostaan otettujen lasten vanhemmille tarkoitettu suljettu keskustelupainotteinen vertaisryhmä, jota ohjaavat samat työntekijät, jotka ovat mukana yksilökäynneillä. Ryhmä kokoontuu yhteensä 14 kertaa kerran viikossa, ja asiakas

aloittaa ryhmässä sitten, kun on sitoutunut ryhmän toimintaan. (Viljas 2008c, 8.) Suljetussa vertaisryhmässä on toimintamallin runko, joka joustaa tarpeen mukaan. Alussa pidetään alustus, jonka jälkeen aiheesta keskustellaan. Aiheet voivat olla osittain samoja, joita käsitellään yksilökäynneillä, ja ryhmässä käsitellyistä aiheista voidaan jatkaa henkilökohtaista keskustelua vielä seuraavalla yksilökäynnillä. Apuna ryhmän toteutuksessa käytetään Sininauhaliiton julkaisemaa opasta. Ryhmän sisältöalueita ovat oman elämäntilanteen jakaminen muille ryhmäläisille, huostaanotto kriisinä, suhde omaan lapseen, sijaisvanhempiin ja viranomaisiin. Lisäksi käsitellään erilaisia käytännön tilanteita, omia voimavaroja ja jaksamista sekä tulevaisuutta. (Viljas 2008a, 29; Kujala 2003, 22.).

Ryhmämuotoiseen tukeen kuuluu myös toiminnallinen ryhmä, johon voivat osallistua kaikki projektissa mukana olevat aikuiset. Ryhmässä on mm. retkiä, leipomista ja liikuntaa. Tarkoituksena on, että vanhempi ymmärtäisi psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin yhteyden sekä tutustuisi muihin ryhmässä olijoihin, ja näin hänen elämänlaatunsa paranisi. (Viljas 2008c, 9.)

Hope-projektin järjestämät erilaiset toimintatapahtumat ja perheleirit ovat myös osa ryhmätoimintaa. Tilanteen mukaan järjestetään vertaisryhmän kanssa yhteisiä leirejä ja retkiä, sekä lasten ja sijaisperheiden kanssa yhteisiä toimintapäiviä. Projektin toimintaan kuuluu myös avoimen kohtaustilan järjestäminen 1-2 kertaa kuukaudessa. Sen tarkoituksena on olla paikka, jonne lastensuojelun asiakkaiden on helppo tulla kohtaamaan toisia samassa tilanteessa olevia. (Viljas 2008b, 17.)

4.3 HOPE-projektiin tehdyt opinnäytetyöt

Diakonia-ammattikorkeakoulun Oulun toimipaikan sosionomiopiskelijat ovat tehneet HOPE-projektiin kaksi opinnäytetyötä. Toisen opinnäytetyön tekivät Tanja Luokkanen ja Raisa Weckman (2008). Heidän työnsä aiheena oli huostaanoton kokeneiden äitien kokemukset äitiydestä ja projektin vertaisryhmästä. Opinnäytetyössä selvitettiin sitä, miten äidit kokivat äitiytensä ennen projektiin tuloa, miten he ovat kokeneet vertaisryhmän ja miten projekti on muuttanut äitiysidentiteettiä. Tutkimus toteutettiin

laadullisin menetelmin. Tutkimustuloksista käy ilmi, että vertaisryhmät ovat tukeneet äitiysidentiteettiä. Äidit ovat kokeneet, että muualta saatu tuki on ollut vähäistä. Luokkasen ja Weckmanin työssä käsitteiksi on nostettu huostaanotto, etä- ja jaettu vanhemmuus sekä äitiysidentiteetti. (Luokkanen & Weckman 2008.)

Sari Kumpulainen, Terhi Kurvinen ja Anne Mustonen (2006) ovat tehneet toisen opinnäytetyön, joka käsittelee vanhempien kokemuksia HOPE-projektista ja sitä, millä tavoin asiakkaat ovat kokeneet HOPE-projektin vaikuttaneen elämään. Tässä laadullisessa tutkimuksessa selvisi, että projekti tuki vanhempien elämänhallintaa. Tärkeänä koettiin sekä vertaisryhmän antama tuki että työntekijöiden osalta tullut tuki. Tässä opinnäytetyössä keskeisiksi käsitteiksi on nostettu elämänhallinnan tukeminen ja vertaistuki. (Kumpulainen, Kurvinen & Mustonen 2006.)

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TUTKIMUSTEHTÄVÄT

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää, miten HOPE-projektin asiakkaat ovat kokeneet yksilöllisen tuen ja ryhmätuen yhdistämisen. Lisäksi tarkoitus on selvittää kokemuksia siitä, miten projektin toiminta on vaikuttanut asiakkaiden elämään. Tämän opinnäytetyön tutkimustehtäviä ovat:

1. Miten vanhemmat ovat kokeneet yksilöllisen tuen ja vertaistuen HOPE-projektissa?
2. Miten he ovat kokeneet näiden kahden tukimuodon yhdistämisen?
3. Minkälainen merkitys HOPE:n toimintaan osallistumisella on vanhempien elämälle?

Tavoitteena on selvittää vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä HOPE-projektin toiminnasta, jotta sitä pystyttäisiin kehittämään mahdollisimman paljon asiakkaiden tarpeita vastaavaksi. Yksilömuotoisen ja ryhmämuotoisen tuen yhdistäminen huostaanoton kokeneiden vanhempien auttamisessa on harvinaista ainakin yhtä suunnitelmallisesti toteutettuna kuin HOPE-projektissa. Projektin tarkoituksena on luoda uusi malli lastensuojelun asiakasperheiden auttamiseksi, joten projekti tarvitsee asiakkaiden antamaa tietoa toimintamallin hyvistä ja kehitettävistä puolista.

Opinnäytetyössäni tutkitaan vanhempien kokemuksia. Kokemukset käsitetään hyvin laajasti ihmisen kokemuksellisena suhteena omaan todellisuuteensa. Eläminen on kehollisen toiminnan ja havainnoinnin lisäksi koetun ymmärtävää jäsentämistä. Yksilön kokemukset ilmentävät hänen suhdettaan toisiin ihmisiin, kulttuuriin ja luontoon. Kokemus syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa. (Laine 2001, 26-27.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

Koska opinnäytetyössä haluttiin selvittää vanhempien kokemuksia, se toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullista tutkimusmenetelmää on hyvä käyttää silloin, kun ollaan kiinnostuneita todellisen elämän kuvaamisesta. Laadullisessa tutkimuksessa kohdetta on tarkoitus tutkia mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Pyrkimyksenä ei ole todistaa olemassa olevia väittämiä, vaan tuoda esille uusia tosiasioita. (Hirsijärvi, Remes, Saarijärvi 2009, 161.)

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston määrää tärkeämpää on sen laatu, koska tavoitteena ei ole tehdä yleistyksiä tutkittavasta asiasta. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa on siinä vaiheessa tarpeeksi, kun se alkaa toistaa itseään, eikä aineisto tuota tutkimusongelman kannalta enää uutta tietoa. (Vilkkä 2005, 127.)

6.1 Aineiston keruu

Opinnäytetyön aineisto kerättiin puolistrukturoidulla kyselomakkeella (Liite 2). HOPE-projektin työntekijät kysyivät vanhempien kiinnostusta kyselyyn osallistumisesta, ja halukkaat vastasivat joko henkilökohtaisella käynnillä HOPE-projektin tiloissa, tai palauttivat täytetyt kyselylomakkeet seuraavalla kerralla. Kyselyyn vastattiin maaliskuukuussa 2009. Aikaisimmat kyselyyn vastanneista olivat aloittaneet HOPE-projektissa alkuvuodesta 2008 kun taas osa vastaajista oli aloittanut HOPE-projektissa vuoden 2009 alussa.

Opinnäytetyön aineisto rajattiin koskemaan niitä projektin asiakkaita, joilla ainakin yksi lapsi oli otettu huostaan. Kohderyhmään kuului kahdeksan vanhempaa, joista kyselyyn vastasi seitsemän. Yhdelle vanhemmista kyselylomaketta ei ehditty toimittaa määräaikaan mennessä. Kaikilla vastaajilla oli otettu huostaan yksi tai kaksi lasta. Yhteensä lapsia vastaajilla oli yhdestä viiteen. Huostaanotosta oli kulunut pisimmillään neljä vuotta, ja lyhimillään neljä kuukautta. Vastaajat olivat saaneet tiedon HOPE-

projektista kattavasti eri paikoista. Kyselyyn vastaajilla on hyvin erilaiset yhteiskunnalliset taustat.

Kyselylomakkeella oli enimmäkseen avoimia kysymyksiä, johon vanhemmat kirjoittivat vastaukset omin sanoin. Avoimien kysymyksien tarkoituksena oli saada esiin uusia näkökulmia. Niiden avulla voitiin saada selville, mitä vastaajat pitävät tärkeänä ja mitä he tietävät asiasta. (Hirsijärvi, Remes & Sarajärvi 2009, 201.)

6.2 Aineiston analysointi

Aineisto kuvaa ilmiötä, jota on haluttu tutkia. Analyysin tarkoituksena on tiivistää ja selkeyttää aineistoa niin, että siitä voidaan tehdä mahdollisimman selkeitä ja luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110.)

Tutkimusmenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä, joka jaetaan kolmeen vaiheeseen. Ensimmäiseksi aineisto pelkistetään, joka tarkoittaa epäolennaisten asioiden karsimista. Pelkistämistä ohjaa tutkimustehtävä. Seuraava vaihe on aineiston ryhmittely, jossa pelkistettyjä ilmauksia aletaan käydä tarkasti läpi. Samaa tarkoitavia käsitteitä yhdistetään ryhmäksi eli luokaksi, ja jokaiselle ryhmälle annetaan kuvaava käsite. Pelkistetyistä ilmauksista yhdistellään ensin alaluokkia, ja niitä edelleen yhdistellään yläluokaksi. Viimeisessä vaiheessa aineistoa käsitteellistetään eli muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Luokituksia jatketaan niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Käsitteitä yhdistelemällä saadaan vastaus tutkimustehtävään (Taulukot 1, 2 ja 3). (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110-115.)

Opinnäytetyön aineistoa lähdettiin tutkimaan keräämällä kaikki vastaukset yhteen sana sanalta. Sen jälkeen vastauksia tiivistettiin karsimalla sellaiset asiat pois, joista ei ole hyötyä tutkimustehtävän kannalta. Tiivistetyt vastaukset kirjoitettiin peräkkäin paperille. Ilmauksille mietittiin yhdistäviä ja erottavia tekijöitä, jonka mukaan ne jaettiin alaluokkiin. Alaluokkia yhdistettiin yläluokiksi ja niitä edelleen teoreettisiksi käsitteiksi.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Vanhempien kokemukset yksilömuotoisesta tuesta

Kyselyyn vastaamisen hetkellä useimmilla vanhemmilla oli kaksi kertaa tai kerran kuussa yksilötapaaminen. Yhdellä vanhemmalla tapaamisia oli harvemmin. Vanhemmat kokivat, että heillä oli sopiva määrä tapaamisia. Usea mainitsi tässä vaiheessa, että he kävivät lisäksi muualla terapiassa tai kuntoutuksessa. Yksilökäynneillä vanhemmat olivat käsitelleet työntekijöiden kanssa hyvin monenlaisia asioita (Taulukko 1). Monet vanhemmat olivat käsitelleet omaa ja lapsen tämän hetkistä sekä huostaanoton aikaista elämäntilannetta.

Aikaa, jolloin lapsi siirtyi perhekotiin. Tuntemuksia siltä ajalta, sekä silloista ja nykyistä omaa elämäntilannettani...

Lasten tilanteen syväluotausta, myös omani.

Huostaanotto tuo vanhemmalle paljon uusia tilanteita, joissa hän joutuu miettimään, miten niissä tulisi toimia. Henkilökohtaisilla tapaamisilla usea vanhempi oli käsitellyt yhteistyötä sijaisperheen ja sosiaaliviranomaisten kanssa. Vanhempia askarrutti, mikä hänen roolinsa on huostaanoton jälkeen ja miten omaan lapseen tulisi suhtautua. Yksilökäynneillä käsitellyistä asioista kysyttäessä vanhemmat vastasivat seuraavasti:

Yleistä tämän hetkeen elämään liittyvää omia tuntemuksia vihaa, surua ym.

Monia asioita. Lähinnä ongelmista ja ristiriidoista sijaisperheen ja minun väleistä, roolistani vanhempiana, kriisin vaiheita, huostaanottoa kokonaisuudessaan...

Yksi vanhemmista vastasi, että oli saanut yksilökäynneillä tiedollista tukea huostaanottoon liittyen. Tämä vanhempi vastasi lyhyesti:

Tapaamisiin liittyvät asiat, käytännön asioita

Yksi vanhempi oli kokenut ikävän tilanteen lähipiirissä ja oli saanut käsitellä sitä asiaa yksilötapaamisilla. Puhuminen oli auttanut häntä pääsemään asian kanssa eteenpäin.

Taulukko 1. Vanhempien kokemukset palveluohjauksen sisällöstä yksilötapaamisilla

PELKISTYKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
tämän hetkiset tuntemukset, kuulumiset, oma nykyinen elämäntilanne, lapsen tämänhetkinen tilanne/hyvinvointi, lapsen tilanteen syväluotaus	nykyinen elämäntilanne	elämäntilanteen kartoitus	Palveluohjaus
lapsen perhekotiin siirtymisen aika, oma huostaanoton aikainen elämäntilanne	huostaanoton aikainen elämäntilanne		
yhteistyön rakentaminen perhekodin ja sosiaalityöntekijän välillä, ongelmat ja ristiriidat sijaisperheen ja vanhemman välillä, suhtautuminen sijaisperheeseen	yhteistyö viranomaisiin	vuorovaikutussuhteiden rakentaminen	
vanhemman rooli, tapaamisiin liittyvät asiat, suhtautuminen lapseen	suhtautuminen uuteen tilanteeseen vanhempana		
tuki menetyksen käsittelemisessä	huostaanoton ulkopuoliseen asiaan liittyvä tuki	henkinen ja tiedollinen tuki	
käytännön asiat, kriisin vaiheet, huostaanotto	tiedon tarve		

Pääpiirteittäin vanhemmat kokivat, että he olivat saaneet purkaa mieltään juuri niistä asioista, joista he olivat halunneetkin. Työntekijöillä oli aina ollut riittävästi aikaa tapaamisiin, joten keskustelua oli ehtinyt syntyä aroistakin aiheista. Erästä vanhempaa

olivat auttaneet uudet näkökannat, jotka olivat tulleet esille henkilökohtaisissa keskusteluissa työntekijöiden kanssa. Vanhempien vastauksissa tuli esille yksi toive käsiteltäviin asioihin liittyen. Yksi vanhemmista olisi toivonut saavansa henkilökohtaisissa keskusteluissa enemmän kannustusta ja positiivista palautetta tilanteesta, jossa vanhempi oli yrittänyt ottaa selvää huostaanoton purkamisprosessista.

7.2 Vanhempien kokemukset ryhmämuotoisesta tuesta

Ryhmätapaamisilla oli käsitelty hyvin paljon samoja asioita kuin henkilökohtaisillakin tapaamisilla (Taulukko 2). Asioiden käsittely oli kuitenkin ryhmässä ollut paljon yleisemmällä tasolla. Monet vanhemmat kokivat, että toisten vanhempien kokemusten kuuleminen oli hyvä asia.

Olemme jakaneet kokemuksiamme muiden vanhempien kanssa, siitä on ollut paljon apua kun on huomannut ettei ole yksin asian kanssa...

On saanut kuulla toisten tarinoita.

Huostaanotto on kriisi jokaiselle perheen jäsenelle. Ryhmässä oli keskusteltu huostaanotosta kriisinä niin vanhemman kuin lapsenkin näkökulmasta.

Lapsen ja vanhemman erokriisistä, tapaamisista... ryhmäläisten tämänhetkisestä voinnista ym.

Ryhmätapaamisilla oli keskusteltu vanhemman roolista siinä tilanteessa, kun lapsi on otettu huostaan. Yhdessä oli käyty läpi, mitä merkitsevät esimerkiksi etävanhemmuus, jaettu vanhemmuus ja sijaisvanhemmuus.

Taulukko 2. Vanhempien kokemukset vertaistuen sisällöstä

PELKISTYKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
lapsen kriisi, lapsen erokriisi	lapsen kriisi	huostaanottokriisin käsitteleminen	Vertaistuki
vanhemman kriisi, vanhemman erokriisi	vanhemman kriisi		
jaettu vanhemmuus, etävanhemmuus, sijaisvanhemmuus	vanhemmuus muuttuneessa tilanteessa	suhtautuminen uuteen tilanteeseen	
tapaamiset, perhekodin ja vanhemman väliset ongelmat	suhteet lapseen ja perhekotiin		
kokemusten jakaminen, ryhmäläisten tämän hetkinen vointi	kokemuksista kertominen	kokemusten ja tunteiden jakaminen	
huostaanottoon liittyvät tunteet, eroahdistus	tunteista puhuminen		

Vanhemmilta kysyttiin, mitä asioita he olisivat toivoneet, että ryhmätapaamisilla käsiteltäisiin. Yhden vanhemman toive liittyi biologisten vanhempien oikeuksiin. Vanhempi olisi halunnut enemmän tietoa vanhemman oikeuksista lapseen kohdistuvissa asioissa.

7.3 Vanhempien kokemukset tukimuotojen yhdistämisestä

Lähes kaikki vanhemmat kokivat, että ryhmässä ja yksilökäynneillä oli käsitelty osittain samoja asioita (Taulukko 3). Kukaan ei kuitenkaan kokenut, että päällekkäisyydestä olisi ollut haittaa.

Osittain, kyllä, mutta yksilökäynneillä tietenkin keskustellaan enemmän minun ja oman lapseni asioita, henkilökohtaisemmin

Kyllä, samoja asioita on tullut esille, joita on yhdessä käyty läpi

Ei ole tapahtunut liikaa, sopivassa määrin

Taulukko 3. Vanhempien kokemukset tukimuotojen yhdistämisestä

PELKISTYKSET	ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
jonkin verran, välillä, osittain, joitakin	samojen asioiden käsittely	asioiden käsittelyn päällekkäisyys	Palveluohjauksen ja vertaistuen integrointi
yksilökäynneillä eri asioita	ei samoja asioita		
ryhmässä esiin tulleiden asioiden purkaminen yksilökäynnillä, henkilökohtaisia asioita, avoimuus	henkilökohtaisuus		
yksilötapaamisten jälkeen rohkeus tulla ryhmään	rohkaistuminen	yksilötapaamisten hyvät puolet	
juttelu auttavien ihmisten kanssa, puhuminen mieltä askarruttavista asioista, uudet näkökannat, tuki ja turvallisuus, neuvot, uudet näkökannat	vuorovaikutus		
juttelu porukassa, toisten tarinoiden kuuleminen, muiden kokemukset samoista asioista	vertaistuki	ryhmätapaamisten hyvät puolet	
juttelu yleisellä tasolla mielialan pysyminen hyvänä tukevat toisiaan	yleisyys	tukimuotojen yhdistäminen	

Kaikki vanhemmat kokivat myönteisenä asiana sen, että tapaamisia oli sekä yksin että ryhmässä. Vanhempien mielestä nämä kaksi muotoa tukivat hyvin toinen toistaan. Heidän mielestään ryhmässä keskustelu oli enemmän yleisellä tasolla, kun taas yksilökäynneillä keskustelu oli avoimempaa ja asiat henkilökohtaisempia. Vanhempien mielestä molemmissa keskustelujen tasoissa oli hyvät puolensa.

Mielestäni yksilökäynnit ja ryhmä tukevat toisiaan. Kun ryhmässä tulee esille asioita ja ongelmia, niitä voi purkaa ja käsitellä perusteellisemmin yksilökäynneillä.

Ryhmässä tulee esille muiden kokemukset samoista asioista.

Kaikesta ei pysty puhumaan yhtä avoimesti ryhmässä kuin yksilökäynneillä.

HOPE-projektin toimintaan kuuluu, että ennen kuin vanhempi menee mukaan ryhmätapaamisiin, hän käy joitakin kertoja henkilökohtaisilla tapaamisilla työntekijöiden kanssa. Yksi vanhempi näki tämän myönteisenä asiana, koska yksilökäynnit olivat rohkaisseet häntä tulemaan mukaan ryhmään. Eräs vanhempi kiteytti ajatuksensa, että kokonaisuudessaan projektin toiminta auttaa pitämään mielialaa hyvänä.

Kyselylomakkeella kysyttiin, mitä muutosta vanhemmat toivoisit yksilö- ja ryhmätapaamisten järjestämiseen, ja mitä asioita he olisivat toivoneet käsiteltävän tapaamisilla. Kukaan vanhemmista ei osannut sanoa mitään muutosehdotuksia tukimuotojen yhdistämisestä, vaan vanhemmat olivat tyytyväisiä nykyiseen malliin.

7.4 Vanhempien kokemukset projektin merkityksestä elämäntilanteeseen

Usealla vanhemmalla oli kulunut vain vähän aikaa lapsen huostaanotosta, kun he olivat aloittaneet HOPE-projektissa. Moni vanhempi käytti muita tukimuotoja siinä vaiheessa, esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalveluja. Vanhemmat kokivat, että HOPE-projektin alussa lapsen huostaanotto oli uusi asia, ja sen käsitteleminen henkisesti vielä alkuvaiheessa. Huostaanoton tapahtumisen aikaan muutamilla vanhemmilla oli ollut elämässä muitakin vastoinkäymisiä ja muutoksia.

Vanhempien kokemukset kyselyyn vastaamisen tilanteesta vaihtelivat. Osalla tilanne oli tasaantunut, koska huostaanotosta oli kulunut jo aikaa. Vanhemmat kokivat, että HOPE-projekti oli osaltaan vaikuttanut tilanteen paranemiseen.

Tilanteeni on tasaantunut. Hopessa käynnit ovat auttaneet ja aikaa on mennyt Minnan sijoituksesta jonkin verran.(nimi muutettu)

Huomattavasti parempi, pitää kiitoksella ihmetellä. Tuen saanti MTT:stä ja HOPE:sta, sekä tietysti oma halu suunnata eteenpäin.

Osa vanhemmista koki, että he olivat vielä elämässään aika vaikeassa tilanteessa. Yksi vanhemmista koki olevansa reaktiovaiheessa kriisin käsittelyssä.

Asiat eivät ole kovin paljon muuttuneet, sillä on tapahtunut niin paljon asioita

Lapseni on huostaan otettu ja itse olen sairaslomalla

Poikkeuksetta vanhemmat toivoivat, että huostaanotto purettaisiin, ja he saisivat lapsensa kotiin. Kysyttäessä, millaisessa tilanteessa vanhemmat toivoisivat olevan, he vastasivat esimerkiksi seuraavasti:

Että elämäni olisi tasaista ja toivoa tytön kotiin tulemisesta olisi tiedossa jossain vaiheessa.

Toivon lapseni takaisin. Hope-ryhmä tukemassa myös...mulla asiat eivät järjesty kerralla.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

1. HOPE-projektin yksilö- ja ryhmämuotoiset tapaamiset täydensivät toisiaan, sillä yhdistäminen mahdollisti sekä henkilökohtaisella että yleisellä tasolla käydyt keskustelut. Käyntejä oli sopiva määrä, eikä samoja asioita käsitelty liikaa.
2. Vanhemmat kokivat voimaatuneensa henkilökohtaisista keskusteluista ja palveluohjauksesta siten, että he rohkaistuivat osallistumaan vertaisryhmätapaamisiin muiden huostaanoton kokeneiden vanhempien kanssa.
3. Vanhemmat kokivat, että HOPE-projekti oli vaikuttanut myönteisellä tavalla heidän elämäntilanteeseensa.

9 OPINNÄYTETYÖN LUOTETTAVUUS

Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden tulee näkyä tutkijan selostuksessa tutkimuksen toteuttamisesta. Kaikki tutkimuksen tekovaiheet tulee kertoa totuudenmukaisesti ja selvästi. Laadullisessa tutkimuksessa lukijan on tiedettävä, millä perusteella tutkija on päätenyt analyysissä käytettyihin luokkiin. (Hirsijärvi, Remes, Sajavaara 2009, 232.)

Opinnäytetyöni raporttiin olen pyrkinyt kertomaan kaikki tutkimuksen osavaiheet mahdollisimman totuudenmukaisesti ja tarkasti. Raportissa on käytetty niin uusia lähteitä kuin mahdollista, ja kaikki teoria pohjautuu niihin. Kyselylomake saatekirjeineen on raportissa liitteenä, mikä lisää luotettavuutta. Kysymykset pyrittiin laatimaan yksiselitteisiksi ja helposti ymmärrettäviksi. Kysymykset näytettiin etukäteen HOPE-työntekjöille, jotta he voivat sanoa, vastaako kyselylomake heidän mielestään vanhempien ajatusmaailmaa.

Jotta tutkimus olisi luotettava, tutkijan käsitteellistäminen ja tutkijan tekemät tulkinnat tulevat olla yhteneviä tutkittavien käsityksien kanssa. Ennen kaikkea laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä, koska tutkija tekee valinnat koskien koko tutkimusta. (Vilka 2005, 158.)

Analysoidessani aineistoa pyrin säilyttämään vastaajan näkemykset sellaisina, kuin hän oli tuonut ne esille. Luin vastauksia, pelkistyksiä ja luokituksia moneen kertaan ja monena eri päivänä, jotta analysointi ei olisi riippuvainen mistään ulkoisesta seikasta. Muutoksia ja ryhmien vaihtoja tulikin paljon, kunnes käsitteet vastasivat mahdollisimman paljon alkuperäisiä ilmauksia. Raportissa olevat haastateltavien suorat lainaukset selventävät lukijalle, mihin tietoihin luokitukset ja tutkimustulokset pohjautuvat. Alussa mietitytti, onko tutkimusaineistoa riittävästi. Kuitenkin analysoidessani aineistoa, huomasin, että vanhempien vastauksissa tuli esille samansuuntaisia kokemuksia. Se kertoo siitä, että tutkimusaineistoa oli tarpeeksi. (Hirsijärvi, Remes & Saarijärvi 2009, 182.)

Päädyin keräämään opinnäytetyöni aineiston kyselylomakkeella, koska se oli mielestäni tutkittavien kannalta yksinkertaisin ja vaivattomin tapa osallistua tutkimukseen. Tällä tavalla kerättyä aineisto jäi osittain niukaksi, joten joku muu aineiston keräystapa olisi saattanut olla parempi vaihtoehto. Lisäksi jotkut vastaukset jäivät avoimiksi niin, että niistä olisi ollut hyvä tehdä jatkokysymyksiä.

10 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS

Eettisyys tulee ottaa huomioon koko tutkimuksen tekoajan. Pohjana on hyvä tieteellinen käytäntö. Tutkijan tulee perehtyä riittävästi oman alan tieteelliseen kirjallisuuteen, muihin asianmukaisiin tietolähteisiin, havaintoihin ja oman tutkimuksensa analysointiin. Tutkijalta edellytetään yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta tutkimustulosten esittämisessä, sekä toisten tutkijoiden töiden ja saavutusten huomioimista. (Vilka 2005, 29-30.)

Opinnäytetyön aiheeseen perehtyessä tutustuin laajasti samaa aihealuetta käsitteleviin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen. Luin monentasoisia tutkimuksia, jotta tutkimuksen tekemisen vaiheet selkenisivät mahdollisimman monipuolisesti. Aineiston analysointiin käytin paljon aikaa, koska ajan kanssa aineistoa pohdiskeli ja ”sulatteli” monipuolisesti. Opinnäytetyössäni käytin asianmukaisesti lähteitä. Otin huomioon toisten tutkimuksia vertaamalla omia tutkimustuloksia toisten tutkimusten tuloksiin.

Aineiston keräämisessä pyrittiin mahdollisimman eettiseen toimintaan. Eettisyyteen kuuluu, että tutkittavalle kohteelle tiedotetaan tutkimuksesta etukäteen mahdollisimman tarkasti. Tutkittavalla on oikeus nimettömyyteen ja vapaus kaikissa asioissa tutkimuksen osallistumiseen liittyen. (Vilka 2005, 38.)

Kyselylomake jaettiin yhdessä saatekirjeen (LIITE 1) kanssa, jossa kerrottiin selkeästi kaikki olennaiset asiat tutkimuksesta. Siinä kerrottiin, että kyselyyn vastaaminen tapahtui täysin nimettömästi ja vapaaehtoisesti. Kyselylomake palautettiin HOPE:n työntekijöille suljetussa kirjekuoressa, jotta tunne luotettavuudesta välittyisi vastaajille. Pyrin esittämään raportissa tutkimustulokset niin, ettei vastaajia voida tunnistaa. Kyselyyn vastasi seitsemän vanhempaa. Raporttiin jouduin karsimaan pois vastauksista sellaisia tekijöitä, joista vastaaja saatettaisiin tunnistaa.

11 POHDINTA

Opinnäytetyöni johtopäätökset osoittavat, että HOPE-projekti on onnistunut antamaan huostaanoton kokeneille vanhemmille tarvittavaa tukea. Vanhempien mielestä yksilö- ja ryhmämuotoisten tukimuotojen yhdistäminen mahdollisti sekä henkilökohtaisella että yleisellä tasolla käydyt keskustelut. Molemmat keskustelun tasot ovat merkittäviä.

Vastausten perusteella projektissa käydään läpi hyvin voimakkaita tunteita nostattavia asioita. Se voi olla välillä raskastakin. Kuitenkin kaikki vastaajat antoivat myönteistä palautetta projektissa käsitellyistä aiheista. Jokinen (2005) kuvaa, että omien tunteiden tunnistaminen, purkaminen ja käsittely ovat juuri niitä tapoja, joilla huostaanoton aiheuttamasta tunnereaktiosta pääsee yli. Vanhempien vastaukset puolsivat tätä käsitystä, ja että HOPE-projektissa heillä oli ollut tuntemustensa käsittelyyn mahdollisuus.

HOPE-projektin vanhemmat olivat sitä mieltä, että kokemusten jakaminen sellaisten ihmisten kanssa, jotka ovat käyneet saman huostaanotto-prosessin, oli tukea antavaa. Vilen (2000) on todennut, että vertaistuen saaminen on elämänhallintaa lisäävää. Samanlaisia kokemuksia oli myös sellaisilla huostaan otettujen lasten vanhemmilla, jotka olivat mukana Pohjois-Savossa lastensuojelun tukitoimena järjestetyissä vertaisryhmissä. Siellä vanhempia puhututtivat heidän oikeutensa lapsiaan kohtaan, yhteistyö viranomaisten kanssa ja kriisin vaiheet. Nämäkin vanhemmat sanoivat kokemusten jakamisen toisten kanssa olevan äärimmäisen helpottavaa. (Huusko & Kämäräinen 2007, 53-54.)

Eriksson ja Heikkinen (2008) ovat tehneet opinnäytetyön Suomen kasvatus- ja perheneuvontaliiton Voikukkia -hankkeessa. Hankkeen tarkoituksena oli luoda vertaisryhmämallia huostaanoton kokeneille vanhemmille. Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta. Tutkimustuloksissa tuli ilmi, että vanhemmat olivat kokeneet, että joitakin asioita olisi halunnut puida vielä pitempään kuin mitä ryhmätapaamisella oli varattu aikaa. HOPE-projektin vanhemmat

kokivat, että se oli juuri hyvä asia, että ryhmätapaamisella pintaan tulleista tuntemuksista pystyi jatkamaan keskustelua vielä yksilötapaamisella.

Hiltusen (2005, 71) pro-gradu – työssä haastateltujen äitien hartain toive oli, että lapset kotiutettaisiin mahdollisimman nopeasti. Vanhemmat kokevat, ettei heillä ole mitään mahdollisuuksia vaikuttaa lapsen elämään. Kriisissä ollessaan vanhemmat saattavat ottaa vastaan hyvinkin herkästi, ja joskus aiheettomasti sellaisia viestejä, ettei huostaanottoa koskaan pureta. Lähes kaikkien opinnäytetyöni vanhempien toiveena oli myös, että he saisivat lapsensa takaisin kotiin. Erään vanhemman yksittäisenä toiveena oli, että häntä olisi kannustettu ja tuettu enemmän siinä vaiheessa, kun hän oli yrittänyt selvittää huostaanoton purkamisprosessia. Työntekijöiltä vaaditaan herkkyyttä ilmaista asioita niin, ettei vanhempi koe itseään kykenemättömäksi vaikuttamaan lapsensa asioihin.

Eräs vanhempi oli toivonut saavansa enemmän tietoa vanhempien oikeuksista lapseen kohdistuvissa asioissa. HOPE-projektiin on valmistumassa parhaillaan opinnäytetyö, jossa kehitetään opasta huostaan otettujen lasten vanhemmille. Oppaassa on tarkoitus antaa tietoa esimerkiksi vanhempien oikeuksiin liittyviin asioihin.

Mielestäni on ensiarvoisen tärkeää se, että samat HOPE-projektin työntekijät ovat mukana ryhmässä ja henkilökohtaisilla tapaamisilla. Silloin ei tarvitse aina aloittaa keskustelua alusta, vaan voidaan tarvittaessa jatkaa siitä, mihin edellisellä kerralla on jääty ryhmäkeskusteluissa tai yksilökäynneillä. Sosiaalipalveluiden pirstaleisuudella tarkoitetaan sitä, että asiakkaan on vaikea löytää hajanaisesta palvelujärjestelmästä itselleen oikeanlaisia palveluja. Varsinkin silloin, kun asiakas on kokenut vaikeita asioita elämässään ja elämänhallinta on hukassa, asiakkaan saattaa olla hyvin vaikea löytää tarvitsemiaan palveluita. Oma hankaluutensa on myös siinä, että asiakkaan pitää aina uudelleen selvittää oma tilanteensa mennessään seuraavalle vastaanotolle. Sosiaalialalla asiakkaille tulisi tarjota enemmän palveluohjausta, jossa heidät ohjattaisiin oikean avun piiriin. Palveluohjausta tulisi antaa myös niille, jotka eivät ole pitkäaikaisessa asiakassuhteessa. Jos asiakkaan näkökulmasta palvelujärjestelmä näyttää sekavalta, jokainen työntekijä voi edistää asiakkaiden selviytymistä opastamalla ja neuvomalla kysymättäkin, ja tarvittaessa neuvontaa tulisi tapahtua yli oman työalueen.

Opinnäytetyöni oli kolmas opinnäytetyö, jossa kysyttiin HOPE-projektin asiakkaiden kokemuksia. Opinnäytetyön prosessin alkuvaiheessa epäilytti, löydänpö aiheesta mitään uutta. Varsin pian kuitenkin huomasin, että asioita voi tutkia hyvin monesta näkökulmasta. Tutkimusprosessin aikana piti kuitenkin olla tarkkana, että opinnäytetyöhön valittu näkökulma aiheen käsittelyyn säilyi. Oman opinnäytetyöni aihe poikkesi kahdesta edellisestä siinä, että tutkin vanhempien kokemuksia projektin toimintamallista: kahden tukimuodon yhdistämisestä. Toiset opinnäytetyöt olivat käsitelleet vanhempien kokemuksia tuen vaikutuksesta heidän elämänhallintaansa ja äitiysidentiteettiin sekä kokemuksia projektin Toivo-ryhmästä.

HOPE-projekti aloitti toimintansa vuonna 2005, eli ensimmäiset asiakkaat tulivat projektin toimintaan mukaan yli neljä vuotta sitten.. Mielenkiintoista olisi tietää, mitä heille kuuluu nyt, ja millainen merkitys HOPE-projektiin osallistumisella on ollut heidän elämään. Jatkotutkimusaiheena voisi olla myös se, että missä muualla sosiaalialalla voitaisiin käyttää vastaavanlaista tukimuotojen yhdistelmää hyödyksi.

LÄHTEET

Ahonen, Heidi 1994. Vuorovaikutus auttamisen välineenä. 1.-2.painos. Helsinki:

Kirjayhtymä.

Eriksson, Jessi; Heikkinen, Sanna 2008. ”Se oli kyllä akkaenergiaa pullollaan”

huostaanotettujen lasten vanhempien kokemuksia vertaisryhmätoiminnasta. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Hiltunen, Tarja 2005. Äitien voimaantuminen lasten huostaanoton jälkeen. Jyväskylän

yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –työ.

Hirsijärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. 15.

uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Huusko, Sirkka & Kämäräinen Vuokko 2007. Vertaisryhmätoiminta sijoitettujen lasten

biologisten vanhempien tukena. Teoksessa Pirjo Pölkki & Tuija Raitanen (toim.) Vertaisryhmät lastensuojelun asiakkaiden voimavarana. Lastensuojelun kehittäminen Pohjois-Savossa -hankkeen julkaisuja 3/2007. Kuopion yliopisto. Minna Canth – instituutti. Sosiaalityön ja sosiaalipedagogiikan laitos, 51-56.

Jauhiainen, Riitta & Eskola Marjatta 1994. Ryhmäilmiö. Juva: WSOY.

Jokinen, Juha 2005. Esitys toimenpiteistä huostaanottomenettelyn kehittämiseksi.

Lastensuojelun kehittämisohjelma.

Kangas, Urpo 2004. Lastensuojelu ja lapsen huolto. Teoksessa

Annamajja Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 105-118.

- Kopakkala, Aku 2005. Porukka, jengi, tiimi – ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.
- Kujala, Virpi 2003. Jaetun vanhemmuuden opas – sijoitettujen lasten vanhempien ryhmätoiminnan opas. Sininauhaliitto. Eevan perhe –projektin julkaisu. Helsinki: Eevan perhe –projekti.
- Kumpulainen, Sari; Kurvinen, Terhi; Mustonen, Anne 2006. Viranomaisroolista vapaata tukea elämänhallintaan lastensuojelun asiakasperheille. Asiakkaan kokemuksia HOPE-projektista. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Pohjoinen, Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Laine, Timo 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 26-43.
- Lastensuojelulaki 2007/417, 13.4.2007. Viitattu 7.8.2009
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- Luokkanen, Tanja; Veckman, Raisa 2008. Huostaanotettujen lasten äitien etävanhemmuuden tukeminen Oulun Diakonissalaitoksen Säätiön HOPE-projektissa. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diak Pohjoinen, Oulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Mikkola, Matti 2004. Lastensuojelu ja eurooppalaiset ihmisoikeudet. Teoksessa Annamajja Puonti, Tuula Saarnio & Anne Hujala (toim.) Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 61-76.
- Mahkonen, Sami 2007. Lastensuojelu ja laki. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Niemistö, Raimo 1998. Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. 2.painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

- Nummela, Tiina 2007. Huostaanotettujen lasten vanhempien tukeminen. Tampereen yliopisto. Sosiaalityön laitos. Pro gradu –työ.
- Pietiläinen, Erja; Seppälä, Heikki 2003. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. Kehitysvammaliitto: Painopörssi Oy.
- Randall, Mary Carol 2003. Support group – What they are and what they do. Genetic health. Viitattu 21.9.2009
http://www.genetichhealth.com/Resources_Support_Groups_What_They_Are_and_What_They_Do.shtml#Anchor3
- Räty, Tapio 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Stakes, 2009. Lastensuojelun tilastot ja rekisterit. Viitattu 7.8.2009
<http://www.stakes.fi/FI/tilastot/aiheittain/Lapsuusjaperhe/lastensuojelu.htm>
- Taskinen, Sirpa 2007. Lastensuojelulaki 417/2007 Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus kirjapaino oy.
- Taskinen, Sirpa; Törrönen, Maritta 2004. Lastensuojelun käsitteistä ja tilasta. Teoksessa J.P.Roos (toim.) Huostaanottokirja. Turku: Design Nurmisaari, 12-20.
- Tuomi, Jouni; Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Tuttle, Amy Rose; Knudson-Martin, Carmen; Levin, Susan; Taylor, Brent; Andrews, Jennifer 2007. Parents' Experiences in Child Protective Services: Analysis of a Dialogical Process. Family Process 46 (3), 367-380. Viitattu 21.9.2009
<http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/117959125/PDFSTART>

Vilen, Marika; Leppämäki, Päivi; Ekström Leena 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen sosiaali- ja terveysalalla. Juva: WS Bookwell Oy.

Viljas, Mari 2008. Henkilökohtainen tiedonanto 10.11.2008.

Viljas, Mari 2008a. HOPE-projekti 2005-2007. Oulun Diakonissalaitoksen säätiön Kuntoutuksen erityispalveluiden, diakonian ja sosiaalityön yksikkö. Väliraportti 17.1.2008. Kopio tekijän hallussa.

Viljas, Mari 2008b. HOPE-projekti 2008 – 2009. Oulun Diakonissalaitoksen säätiön Kuntoutuksen erityispalveluiden, diakonian ja sosiaalityön yksikkö. Tarkennettu projektisuunnitelma 29.2.2008. Kopio tekijän hallussa.

Viljas, Mari 2008c. HOPE-projekti 2005-2009. Oulun Diakonissalaitoksen säätiön Kuntoutuksen erityispalveluiden, diakonian ja sosiaalityön yksikkö. Väliraportti 19.9.2008. Kopio tekijän hallussa.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Yleissopimus lapsen oikeuksista 1991/60, 21.8.1991. Asetuksessa lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä annetun lain voimaantulosta. Viitattu 7.9.2009 <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

LIITE 1: Saate kyselylomakkeeseen

Hyvä Hope-projektilainen

Olen sosionomi-opiskelija, ja teen opinnäytetyötäni Hope-projektille. Työni tarkoituksena on tutkia, miten yksilö- ja ryhmätapaamiset tukevat toisiaan.

Tarvitsen apuasi opinnäytetyön tekemiseen. Tähän liittyen oheisessa lomakkeessa on kysymyksiä, johon toivon sinun vastaavan. Käsittelem vastaukset ehdottoman luottamuksellisesti. Vastauksista esiin nousseiden asioiden pohjalta Hope-projektin toimintaa voidaan kehittää.

Tutkimukseen osallistuminen tai siitä pois jääminen ei vaikuta saamaasi palveluun Hope-projektissa. Vastauspaperit ovat vain opinnäytetyöntekijän luettavissa, vaikka tutkimustulokset ovat julkisia. Kun opinnäytetyöni valmistuu, tutkimustuloksiin on mahdollisuus tutustua.

Kiitos!

Hanna Määttä

LIITE 2: Opinnäytetyön kyselylomake

KYSELYLOMAKE

Pyydän vastaamaan seuraaviin kysymyksiin mahdollisimman monisanaisesti. Vastauksia voit jatkaa paperin kääntöpuolelle, mikäli vastaukselle varattu tila ei riitä.

1. a) Milloin olet aloittanut Hope-projektissa (kuukausi ja vuosi)?

b) Mistä sait tiedon Hope-projektista?

c) Mikä on syntymävuotesi?

d) Mikä on ammattisi?

e) Montako lasta sinulla on?

f) Montako lasta on huostaan otettu?

g) Milloin lapsesi huostaanotto tapahtui (kuukausi ja vuosi)?

2. a) Milloin sinulla oli ensimmäinen yksilötapaaminen Hope:n työntekijöiden kanssa (kuukausi ja vuosi)?

b) Millaisia asioita olette käsitelleet yksilötapaamisilla?

c) Millaisia asioita olisit toivonut käsiteltävän?

d) Kuinka usein yksilötapaamisia sinulla on tällä hetkellä?

kerran viikossa

kaksi kertaa kuussa

kerran kuussa

harvemmin

e) Onko niitä riittävästi? Jos ei ole, mikä olisi sopiva määrä?

f) Mihin asioihin olet mielestäsi saanut apua yksilötapaamisilta?

g) Mitä hyötyä yksilötapaamisista on ollut keskusteluryhmässä?

3. a) Milloin aloitit Hope-projektin ryhmätapaamiset?

b) Mitä asioita ryhmätapaamisilla on käsitelty?

c) Mitä asioita olisit toivonut käsiteltävän?

- d) Onko ryhmätapaamisissa käsitelty samoja asioita kuin yksilökäynneillä?
- e) Jos on käsitelty samoja asioita, onko sitä mielestäsi tapahtunut liikaa ja mitä ne asiat ovat?
4. a) Mitä hyvää on mielestäsi siinä, että tapaamisia on sekä yksin että ryhmässä?
- b) Mitä muutosta toivoisit yksilö- ja ryhmätapaamisten järjestämiseen?
5. a) Millainen tilanteesi oli, kun aloitit Hope-projektissa?
- b) Millainen tilanteesi on nyt? Mitkä asiat ovat vaikuttaneet muutokseen?
- c) Millaisen toivoisit tilanteesi olevan tällä hetkellä?

PALJON KIITOKSIA VASTAUKSISTA!